ఆంధ్రభూమి వివిధ వార్షికానుబంధము

ఆదివారం 1-5-1966

"తాయిచెట్టు నీడ"

సూర్యుడు అస్తమించాడు

రగుడు చెట్లుఇడలు చిరలోసుకున్న దయ్యాల్లా బారులు తీర్చివున్నాయి.

పటి తిరాన ఎండిన ఇసుక పట్టలో అప్పుడప్పుడు చెప్పులచప్పుడు తప్పమరే చప్పుడూ వినిపించటం లేదు.

చింతకాని పల్లెలో గొడ్ల నందడితో దుమ్మ రేగుతున్నది. పూరి గుడిసెలలో అముదపు దీపాలు మినుకు మినుకు మంటున్నాయి ఊరవతల పరిపాలాల్లో చేరిన నక్కలు పిచ్చిగా కూస్తున్నాయి. ఊళ్ళోని పిచ్చికుక్కలు. వాటికి తోడిన పిరగా అరుస్తున్నాయి.

"కిల్లు"తోసంతాళ్ళల్లో కెళ్ళివాదారువల్ల వైపు కావడిలోకుండలతో త్వరత్వరగా నడుస్తున్నారు.

చేపలను చేటాడి విసిగిన కొంగలు బారులు తీర్చి ఆకాశంలోకి లేచాయి.

తెల్లటిమబ్బుతో కలిసిపోతూ ఎగురుతోన్న కొంగలు కలియుగ హంసలన్న భ్రమ కలిగిస్తున్నాయి.

చింతకాని ఉళ్లో గడ్డివాములు గుడిసెల కంటె ఎక్కువ. మొండి గోడలతో

కథానిక

అక్కడి భవనాలు ప్రవారి గోడలు ఆ ఊరికిరాలేదు. మరో కోసదూరంలో ఉన్న ఊరిలో ఉంటారు కరణం. మునసబులు.

తోరు ఎంతో ఇరుకుగా ఉంటుంది ఆక్కడిభవనం ఆ ఇరుకు గొందుల్లోనివిశాల వీరుల్లా భావిస్తారు. ఆ గొందుల్లోనే గొడ్లమందలు నిలబడి భూమిని రొచ్చు పేశలతో నింపుతాయి. అరొచ్చే బంగారంలా పోటీలుపడి ఊరిజనం తమ పొలాలకువ్వులకు చేరుస్తుంటారు.

పగలల్లా కష్టపడ్డ రైతులు చల్లబడగానే వారిలోనే కలముంటలుకొని బాగా ప్రాగి ఇల్లు-తేర్తుంటారు.

ఆరోజు పొయంకాలంకూడా బాగా ప్రాగి తప్పటడుగులతో ఇంటివైపు నడుస్తున్న రంగడికి ఊళ్లోని చంటిబిడ్డల ఏడుపులు. పెద్ద ఇళ్ళ సముదాయింపులూ. మొదలైన శబ్దాలు లీలగా వినిపిస్తున్నాయి. ఊరి బాటలోని దుమ్ము రేగోడ్తూ తూలుతూ నడుస్తున్నాడు

ఏవో కొన్ని పూజపదాలు వాడిపోటి మండి అప్పుడప్పుడు జారిపాదాడి వేమీ వినిపించటంలేదు.

వాడి వల్లటి ఆహారం ఊరిలోకి ప్రవేశించింది. గ్రామ పిరగాలు తూలే అ కరిరూపాన్ని చూసి "ఛా"మని మొరిగాయి.

"పాడపే ముండల్లారా రోజూ చూపే రంగడి మీదికే ఎగబడ్తరంటా!" అంటూ అస్పష్టంగా గొణుగుతూ క్రిందికి వంగి చేతికందిన రాళ్ళను బాట్టపైకి రువ్వాడు. అవి మొరగటం మానలేదు పరిగడా ఇంటిదాకా స్వాగతగీతాలతో ఎదురుకోలు అరిపాయి.

మత్తు దిగుతున్న రంగడ్ని రోజు తిన ఉండే గుడిసె కలువులు మూసివుండటం ఆశ్చర్యపరిచాయి. రోజూ తనకు నవ్వుతూ ఎదురొచ్చే రత్తి ఇంట్లో లేనట్లుంది!

రంగడు తలుపులు బలంగా తన్నాడు కలువులు తెరుచుకొన్నాయి.

అముదంతో వెలుగుతోన్నదీపంకాంతి వాడి కళ్ళల్లోకి మాటిగా దూరింది. కళ్లు చిట్లించుకొని గుడిసెంతా కలియ చూశాడు. రత్తిఆకారం వాడికిఎక్కడా కనబడలేదు.

మత్తుగా తూలుతూ పెరట్లోకి నడిచాడు. వాడికి రత్తి అక్కడా కనబడ లేదు.

లోపలి కొచ్చి వాల్చివున్న కుక్కి మంచం పైకూర్చొన్నాడు. మండుతున్న కను రెప్పలను మూస్తూ రత్తి ఎటుపోయుంటుందో ఆలోచించాడు.

వాడికి రత్తిపై అనుమానం మేసింది.

'రాసీ! దాని రగతం కళ్ళ మూత్త. ఇం దుకూ అనుకొన్న, దాని బాటకాదో ఇయాల బైట పెడ్త." అనుకొన్నాడు. వాడి కడుపులో మంట ఎక్కువైన కొద్దిర త్తిపైఅనుమానాలు. పెరగపాగాయి

"వాడ్నుప్పే రత్తికాళోలు రాత్రికీచన ఎవరితోనో పట్టాడుతూ కనబడుతుంది రత్తికాళడేమొ అనుకొన్నాను. కానీ.....రంగడి మనసువివరి విధాలు పోతున్నా మంచలోకచలకుండా కూర్చున్నాడు.

'ఈయాల దాని అంతు తేలా లే' పెల్లాగా గొణుక్కుంటూ లేచి బాటి కి వచ్చాడు పొన్నానంచేయాలన్నతలంపు వలె"

దాని నీకు చల్లగా తగిలేవరికి వాడికి ఎంత జ్ఞాపకం వచ్చింది. అబ్బ ఎంకి. ఎంత బాగా ముసివ్వ్రతి కి". పొన్నానంచేసి వంకపేవు రత్తిని మర్చి ఎంకిపైకు మరల్చాడు తన ఆలోచనలను.

పొన్నానంచేసి తిరిగి మంచంలో కూలబడ్డాడు రంగడు.

తణం నిశబ్దం రాజ్యం చేసింది.

నిశ్శబ్దాన్నిభంగపరుస్తూ కుక్క 'భౌ' మంది వామి దొడ్డి వైపు గాలుల శబ్దమైంది

రంగడు చెవులు రిక్కించి విన్నాడు. కొద్ది క్షణాలు గడిచాయి.

మళ్ళీ కుక్క "భౌ" మంది

"ఎహే, లే-" ఏరోఆడగొంతుక వినిపించింది.

లేచి తలుపువైపు నడిచాడు రంగడు గుడిసెవైపోతోన్న స్త్రీ ఆకారం మెల్లిగానడిచి వస్తోంది. కళ్లు నులుముకొని చూశాడు.

"వస్తున్నది రత్తే" వాడనుకొన్నాడు

"అప్పుడేవచ్చినవే మావాా!" అటూ రత్తి వాడిదగ్గర-కొచ్చి వాడి మొహం లోకి నవ్వుతూ చూసి తలుపు కడ్డంగా ఉన్న వాడి చేతిని తీసి లోనికి నడిచింది

రంగడు నిశ్శబ్దంగార త్తిచేస్తున్నపనే చూడసాగాడు.

"వచ్చావు గదా దీపం ఎలిగి స్తే పోద్దో!" అటూ రాతెండి చిప్పలోని సగం కాలిన వత్తిని పైకితోని దాన్ని అముదంలో నిపి దీపం వెలిగించింది.

రంగడికి పొద్దున తను చూసిన ఎంఘటన తిరిగి జ్ఞాపకం రావడంతో రత్తి వైపు తిరిగి పళ్లు పటపట లాడించాడు.

"ఇంతసేపు యాడున్నవ్? ఊరు!" మేమ గర్జనలా ఉంటా ధ్వని. "ఎవడి దగ్గరకెళ్ళి వత్తున్నవ్!"

ఉలిక్కి పడింది రత్తి.

గుడ్డి దీపం వెలుగులో వాడి మొహంలో కోపం కొట్టొచ్చినట్లుకని పించింది రత్తికి.

జాలిగా చూసింది వాడివైపు.

"అంత మాటనకు మావాా!" జీరగా ధ్వనించింది రత్తి కంఠం

"మరింతపేపేం జేస్తున్నవే ఊరి మీద?"చిరాగ్గా అడిగాడు కదలకుండానే

"నత్తె పెమానం మావాా! దూడ కోసం జాడుకోసి దూడముందూ అవుముందు పసి ఇవ్వుడే వస్తున్నా". అంది! నడుకుతూన్న కంఠంతో.

రత్తిచెంప చెళ్లుమంది.

"పొద్దున్న ఎవడితోపో సింత కింద మంతనాలాట్టం లేదుగా?" గుర్రుమన్నాడు.

వాడి నిచ్చత్వానికి ఆశ్చర్యపోయింది రత్తి.

"అడు చెన్నిగాడు మావాా! మా యన్న. మాపెద్దమ్మ కొడుకు బడిదిగి పొద్దుటూరు పోతూ దార్ల వచ్చు కలిగి మాట్లాడి పోయిండు తోటుటువులా టినూ యన్నతో కూడా మాట్లాడద్దా మావాా!"జాలిగా అంది రత్తి

"నీమే కాబోలు", అనుకొన్నాడు రంగడు

"నిరె. నిన్ను నమ్మి ఒదులున్న. నరే గానీ కడుపు మండుతున్నది తిన నీకే మైజా ఉ లే పెట్టు" విసుక్కొంటూ నులకమంచం వైపు నడిచాడు

"పద మావాా!"అటూ తనశీలాన్ని నమ్మిన మాచిలి తలచుకొని కుండవైపు నడిచింది రత్తి. కన్నీళ్ళుతుడుచుకుంటూ.

రత్తి గుణమే అంత వాడు తనని నమ్మిన చాలు అని ఉప్పిపడుతుంది.

పత్తు పళేంలో తొన్నన్నం పడ్డించి. కలిమి కాయల పచ్చడిపడ్డించి దూరంగా నిలబడి చేతలు నులుముకొంటూ వాడి వైపే చూస్తోంది రత్తి.

మాట్లాడకుండా కంచంలోని అన్నం అంతా తినేశాడు రంగడు.

"కంకాస్త!" అటూ మరి కొంచెం

బూరు నరహరి

ఎం. చంద్రమౌళి

చేయబోయింది.

"వద్దంటే నీ కాదహే!" అంటూ కసురుకొనే నరికి మాట్లాడకుండా దూరం జరిగింది.

వాడు లేచిదేయి కడుక్కొచ్చేలోపు వుట్టి పైని కుండలోని నిరుమజ్జిగ సత్తు కంచంలో పోసి వాడి కందించింది. కాంచాన్ని అందుకొంటూ దానివైపుచూసి మజ్జిగకాగ్రి బుజానున్న తుండుగుడ్డతో మూతి తుడుచుకొన్నాడు రంగడు.

రత్తి అంట్లెత్తి సుద్ది పెట్టింది.

రంగడి కడుపుకాంతించింది. బుజాన తుండుగుడ్డ జరిచేసుకొని తీవిగా గుడి చెలో నుండి వడిచి వెడుతున్న రంగనివేపే కళ్ళార్పకుండాచూస్తూ నిలుచుంది రత్తి.

"ఎన్ని రోజు లిట్టా మూత్తూ ఊరు కోడం?" కళ్ళమండి జారిన వీటి తెరలలో మసక మసగ్గా కనిపిస్తోంది గతం.

పెళ్ళైన రోజుల్లో రంగడు తనని తప్ప ఎవ్వరినీ కన్నెత్తి చూసేవాడుకాదు. రోజు పొద్దుప్పేనోట్లో వేప్పుల్లతోవాడు తనతో రేపు జాగా వచ్చేవాడు. తెల్ల తెల్ల వారుతూండగా మసక మసగ్గా ప్రకృతి ఆకృతిని కప్పే మంచుతెర అను తప్పుకోటూ పరదాలా మారుతూ ముందుకు సాగిపోయేవారు తామిద్దరూ రేపుదారుల చింతక్రింద తనను కౌగిలించుకొన్నప్పుడు తామిద్దరూ ఎంతో చెప్పదలచాన్నవిశ్వని చేవారు

నివత్సరం గడిచింది

ఒక రోజు జాగా ప్రాగి అలస్యంగా వచ్చాడు రంగడు మత్తులో "ఎంకీ-ఎంకీ" అని ఒకటే కలవరింత తరువాత పొద్దుప్పే రంగడు తను జాగానందుకు ఎంతో బాధపడ్తున్నానని చెప్పేవాడు. తను నమ్మేది కాని కొద్ది రోజుల్లో వాడి అలవాట్లకి కారణం ఊళ్ళో అనుదిన రకాలుగా చెవ్కుకోవటం తనకి విచేది

ఒక రోజు పక్కింటి పుల్లమ్మతో అడిగింది "ఏ మనిపిలె? కట్టుకున్న మొగుడట్టా పరాయికొంపన పడి ఉంటే నూళ్ళా పూరు కొంటావ్?"

తను ఎంత నమ్ముకున్నా వాళ్ళ మాటల్లో నిజం తడక పోదనిపించేది.

ఒకోసారి వాళ్ళని తనే ఎదిరి చేది "పుత్త పుట్నేనికే అట్నెందుకు అడి పోమనొటరుగో అదు అట్టాటోడు గాదే!"

"అదెక్కడ మె. చిదే ఊరుకున్నదిగానీ! ఇంకొత్తతే ఈ పాటికి కావిలో పడి సావక పోయిద్దా!" అందో ఎల్లమ్మ.

"అడిక్కి తే మాత్తరం పు డొర్దంటపే బుద్ది. ఇంట్లో పెల్లాముండెగదా?.....కి.....!"అందో అమ్మలక్క. వీటి వాడి వీళ్ళకెత్త.

"అమాయకపు ముండెందుగ్గావాలె? ఎవడెట్టాపోతే జాకేం? అని ఎవర్నన్నా మామకుంటేమో !....." అందొక మారెవ్వ.

తను వాళ్ళవైపు చూడకుండా గబగబా ఊరివైపు నడిచింది.

"మీ కెందుకే అరెట్టాపోతే" అంటూ లీలగా వినిపించాయి కొన్ని మాటలు.

"బలాంటివి ఎన్నాళ్ళని విని ఊరుకో పటం?"

నిప్పు లేం దే పొగరాదనిపించింది రత్తికి. ఎన్నాళ్ళని ఈ మూటిపోటి మాటలు భరించడం ?:

ఒక రోజు రంగడ్ని వెంబడించింది తమ మసక వెల్తురులో కదిలిపోతూన్న వాడు వెనక్కుతిరిగి తిరిగిచూడకుండా వెళ్ళున్నాడు.

రత్తి ఓపిగ్గా చెట్లను. తీగలను చాటు చేసుకుంటూ వెంబడించింది. వారిలో కాలుకు తెలుకుట్టినా బాధను ఓర్చుకొంది తను.

వాడు నడుస్తూ ఊరి చివరున్న గడ్డి బాము వైపు వడిదాడు. ఆ బామి పక్కనే ఉంది ఎంకి గుడిసె.

రత్తి మాటిగా కాళ్ళిట్లోకి రంగడు

(మిగతా 4వ పేజీలో)

నేరము - శిక్ష

అనుకరణ :

ఎన్. ఎన్. రావు

మూలం :

ఆర్. కె. నారాయణ్

తాకుచేసిన పనికి పొచ్చుకొని"ఏ డ్వకు బాయవా" అటూ పిల్లవాడ్ని ప్రతిమిలాడెను.

"మా అమ్మా నాన్నతో చెబుతాను" అంటూ పిల్లవాడు. పిడుముస్తున్నాడు.

"కూడదు కూడదు. తప్పు"అంటూ టీచరు హెచ్చరించాడు చుట్టూ పరికించాడు అదృష్టవశాత్తు ఈవ్యక్తి వాళ్ళ యింటికి కొద్దిదూరంలో వున్నది "మా అమ్మతో చెబుతాను" అంటున్నాడు పిల్లవాడు

ఈ పిల్లవాడు తల్లిదండ్రులకుపరైక పుత్రుడు.అందువలన తల్లితండ్రులు అతిగారాబంగా పెంచుతున్నారు. పైగా భాగ్యవంతులు ఇక కావల్సిందేమున్నది ఏలోటూ లేకుండా అన్ని సౌకర్యాలు కల్పించారు. పిల్లవాడికి.అవసరంవున్నా, లేకపోయినా రకరకాలైన ఆటవస్తువులు చిన్న చిన్న అడుకొనే మోటారుకార్లు, సైకిళ్లు, రైలు పెట్టెలుసమకూర్చారు కుర్చీలు. టెంటీలు బీరువాలు నీళ్ళాటు చేశారు.

వివిధ రకాలైన స్వీట్లు బిస్కిట్లు సీసాలలో పెట్టి బీరువాలో పెట్టేవారు. పిల్లవాడు యిష్టమైనప్పుడల్లా తినేవాడు. ఈ రకంగాచేయటంవల్ల పిల్లవాడు ప్రవోండంగా తయారవుతాడని తల్లి తండ్రుల వుద్దేశ:

"పిల్లవాని వుద్దేశాలకు వ్యతిరేకంగా మీరేమీ చెయకండి-మానసికంగా అణచకండి-క్రమశిక్షణ అవసరమని మాకు తెలుసు-మేమూ తగిన జాగ్రత్త తీసికొంటాం"అంటూ పిల్లవాని తల్లి దండ్రులు టీచరుకు హెచ్చరికచేశారు.

"పొను పొను"అంటూ వైకి మాత్రం టీచరు తల ఊపాడు.కాని లోనమాత్రం ఒక అసాధ్యబుద్ధులు వెచ్చించి ఒక నేమ చెత్తం కొని పాలుగు అంటించేశాడు పిల్లవాడు బారికోకిరాడనుకొన్నాడు. ఈ పిల్లవాడ్ని బారికి తేవాలంటే టీచరుకు తలప్రాణం తోకకువస్తున్నది. అయితే ప్రతివేలా ఫస్టు తేదీన రు.80లు ముట్టచెప్పటాన టీచరు పిల్లవానితో కంటాలు పడుకు న్నాడు.రోజూ సాయంత్రం మూడు గంటలు కాటు టీచరు కృషిచేయవలాలి. మొదటి అర్ధగంట పేపూ పిల్లవాడ్ని పెకాలితిని గురించి తల్లిదండ్రులు చెప్పే ఉపన్యాసం వినాలి. తండ్రి, పిల్లలపైకాలితిని గురించి యమ.ఏ.కు ఒక థీసిస్ ప్రాశాడు తల్లి బి.ఏ.లో దానిని గురించి బాగా చదువుకొన్నది. ఇదంతాటీచరు వినాలి. ఆ ప్రకారంగా పిల్లవానికి తర్ఫీదు యివ్వాలి. వాళ్ళ ఉద్దేశాలతో టీచరు పరీక్షచేయక పోయినా ప్రతి మాత్రంవారుతెప్పేది అంగీకరించినట్లుగా కనబడాలి. యిదార్థం సమిటంలో టీచరుఉద్దేశంలో పిల్లవాడు ఒకగొరిల్లా

ఎంతగా సముదాయించినా టీచరు కొట్టిన దెబ్బకు పిల్లవాడు యింకా ఏడుస్తూనే వున్నాడు. టీచరు అయోమయంలో పడ్డాడు. ఏమిచేయుటకుమార్గం గోచరించుటలేదు."ఈ చిన్నవిషయాలకు విడ్డకూడదు. ఒక సైనికుడు వలె వుండాలి. "అంటూ ధైర్యంగా పిల్లవానికి చెప్పాడు. "సైనికునికి చెల్లుబడిలేక తుపాకీతో కాలుస్తాడు" అంటూ పిల్లవాడు బదాబు చెప్పాడు. ఆ మాటకు హాస్యంగా భావించి టీచరు నవ్వకనవ్వాడు. పిల్లవాడు కూడా అనేలాగునవ్వాడు కొంతమేర పరిస్థితి కుదుటపడ్డది."బాబ్బా ముసలి కడుక్కొన్నిరా" అన్నాడు టీచరు. ఆ పర్యారిలో ఒక అందమైనమేనిలో రంగుతోపైపున్నది. అచ్చటకు పొమ్మన్నాడు టీచరు కాని పిల్లవాడు టీచరు మాట ఖాతరు చేయలేదు, "ఊరోబాకు పాలాలు చాలించండి" అంటూ అర్థరు పెట్టాడు పిల్లవాడు.టీచరు నిర్ఘాంతపోయినాడు "కాదు, కాదు" అటూ టీచరు పెద్దగా అన్నాడు.

"అయితే మా అమ్మతో చెబుతాను" అటూ పిల్లవాడు బెదిరించాడు. టీచరు కుర్చీని పెక్కుపెట్టి పిల్లవాడ్ని గట్టిగా పట్టుకొని "జాబూ! యి కోగంట చేసు యిక్కడ వుండాలిరా" అటూ టీచరు చెప్పాడు. "అయితే ఇక నేనే నడుపుతాను చూడండి" అన్నాడు పిల్లవాడు

"మీ నాన్నగారు వస్తే" అన్నాడు టీచరు.

"ఇది యింటర్ పాఠం అని తెస్తాడు" అటూ కోపంగా నన్నాడు పిల్లవాడు. వెటనే పిల్లవాడు పిరుదుదగ్గరకు వెళ్ళాడు పిడువా తెరచి రైలుయింజన్ తీశాడు పట్టాలు సిగిలి చాడు మరతిప్పాడు. అది తిరుగుతున్నది. "మాపాపగారూ. యిప్పుడు మీరు స్టేషన్ మాస్టరు" అన్నాడు పిల్లవాడు. "లేదు లేదు" అటాడు టీచరు పిల్లవాడు నవ్వి "మీరు సేషన్ మాస్టరుగా రుంటారా వుండరా?" గట్టిగా అడిగాడు పిల్లవాడు. టీచరుకు కోపం వచ్చింది. "నేను వుండను" అటూ టీచరు గట్టిగానే సమాధానం చెప్పాడు. "అలాగా మాష్టరుగారూ చూడండి బా బుస్ ఎంత పొప్పిగా ఉన్నదో మా అమ్మతో చెబుతాను" అటూ పిల్లవాడు తలుపు దగ్గరకు వెళ్లాడు. టీచరు పరికించి చూశాడు. నిజంగా పిల్లవాని బుగ్గ ఎర్రగా కందిఉన్నది "బాబూ చెప్పొద్దు నీవు చెప్పినట్లుగా స్టేషన్ మాస్టరుగా వుంటూగా-నన్నేం చేయమంటావు?" బుజ్జగిస్తూ అడిగాడు టీచరు.

"రైలు స్టేషన్ చేరగానే విశిలు ఊది ఓ ఇంజను డ్రైవరూ. రైలు ఆ వండి అవాలి" అంటూ ఆజ్ఞాపించాడు పిల్లవాడు.

టీచరు ఆమోదించి ముప్పది నిమిషాలు నిలబడేటప్పటికి అలుపు వచ్చింది. అప్రమత్తవశాత్తు ఇంజను కదలలేదు. "బాగు చేయండి" అటూ ఇంజను టీచరుకు అప్పగించి సీటులో కూర్చున్నాడు పిల్లవాడు. ఇంజను అటూ ఇటూ తిప్పి "నాకు తెలిసిగదు" అన్నాడు టీచరు "రైలుకదలాలండీ" గట్టిగా చెప్పాడు. టీచరు అయోమయంలో పడ్డాడు ఏమి చేయటానికి తోచటం లేదు ఆ ఇంజనుసంగతి టీచరుకు బొత్తిగా అర్థం కాలేదు. స్క్రూ తిప్పటం కూడ చేతకాలేదు పిల్లవాడు అలస్యాన్ని భరించలేక భూమిని కాలుతోతన్నుతూ ఒక నియతవలె నిలబడ్డాడు."నాకు తెలియదు. చేసుచేయను" అంటూఖచ్చితంగా చెప్పాడు టీచరు అయితే ఒకపద్యచెప్పండి అన్నాడు పిల్లవాడు.

అప్పుడు పిల్లవాడుఇప్పుడు ఎనిమిదిన్నర గంటలైంది యింకానీవులెక్కచేయలేదు అన్నాడు టీచరు.

"నాకు వాటితో పనిలేదు. ముందు కథ చెప్పండి" దబాయించాడు పిల్లవాడు "లేదు"

"అప్పా! అప్పా" అటూ అరిచాడు పిల్లవాడు "తండ్రికోసం ఎందుకు కేకలు పెట్టుకున్నావు?"

"వేసాకటి చెప్పాలి అతిముఖ్యమైన విషయం."

టీచరుకు కథ చెప్పక తప్ప లేదు. ఖర్గమృగము పులి కథతో ప్రారంభించి, ఎలిఫాంటుఇదిదొంగలు అల్లాదిన్ మ్యాజిక్ లాంటికథలుచెప్పాడు పులికథ తిరిగిచెప్పండి" అన్నాడు పిల్లవాడు. టీచరుకు ఓపికలేదు, ఈ రోజు పాఠశాలలో ఆరుగంటలు పాఠాలు చెప్పాడు టీచరు రేపు యింకేమి చెప్పగలడు.వాకుఅలసటగాఉన్నది."అన్నాడు టీచరు. అయితే ఉండండి నేనుతెల్లి చెబుతాను..." అంటూపిల్లవాడుయింటి వైపుకు పరుగెత్తడం ప్రారంభించాడు. టీచరుఆపని వెనుకాలపరుగెత్తుతున్నాడు పిల్లవాడుముందు తొందరగా పరుగెత్తుతున్నాడు. టీచరు పిల్లవాడ్ని పట్టుకో లేకుండా ఉన్నాడు. మూడు పర్యాయాలు తోటచుట్టూ తిప్పాడు టీచర్ని. టీచరుకు అయాసం వచ్చింది. ఇది గమనించి టీచరు మీద జాలిపడి ఒక గులాబి చెట్టుదగ్గర నిలబడ్డాడు. పట్టుకొంటామని దగ్గరకు వెళ్ళేటప్పటికి పిల్లవాడు తుర్రున పరుగెత్తాడు. టీచరుఅవస్థమూడి పిల్లవాడికి పరుపారుగా ఉన్నది గేలి చేస్తూ నవ్వుతూ టీచర్ని వెక్కిరిస్తున్నాడు. టీచరు రొప్పుతూ రొదుతూ మెట్లమీద కూలబడ్డాడు.

అసమయంలోపిల్లవానితల్లిదండ్రులు అక్కడకు వచ్చారు. "ఏమిటండీ?" అని ప్రశ్నించాను. టీచరు గాభరావడ్డాడు. అయితో మాట్లాడలేక పోతున్నాడు పిల్లవానితో అవస్థపడేశాన్నా అరిగిపరంగ తంతా చెబుదామనుకొన్నాడు కాని తిట్టటమాయింది. పిల్లవాని తండ్రి చూశారు సమాధానంకోపం. టీచరు వైపు చూచాడు పిల్లవాడు కొంతె తనగా టీచరు తమాయించుకొని చేసు చెబుతాను. అంటూ గొంతు సవరించుకొన్నాడు లెక్కల ఫరీక్షకు తయారైనావా? అని ప్రశ్నించాడు తండ్రి, పరీక్షమాట విన్నారో పిల్లవాడు తల వూగుతుకొన్నాడు. తల్లి దండ్రులవెనుక కాళ్ళాడి "చెప్పాడ్డు" అన్నట్లుగా టీచరు వొంక చూస్తున్నాడు, పిల్లవాని వైఖరి తాంతాలిగావున్నది. కాగా వే తయారైనాడు 16వ మానం బాగా చదవాలి. అంతాబాగానే వున్నది. అన్నాడు టీచరు పిల్లవానికి ధైర్యం వచ్చింది. పాయ్యతీసి కొన్నాడు. పిల్లవాడు టీచరు వస్తు కరంగా పిల్లవానివైపు చూచారు. "గుడ్ నైట్ సర్. తొందరగా పాఠాలు పూర్తి చేశాం కాసేపు పిల్లవానితో ఆడుకుంటు న్నాను..... వాడి ఉత్సాహం తల్లులనం పోకుండా" అన్నాడు టీచరు.

మిండరోవిక్ -ప్రఖ్యాత యూగోస్లావ్ రచయిత

అనుకరణ :

ఎన్. ఎస్. రావు

మూలం:

శాంతి సాదిక్ అలీ

జీవితాల భారత దేశంలోనే అనవరి వెలలో ప్రఖ్యాత యూగోస్లావ్ రచయిత మిండరోవిక్ మరణించారు. ఈయన యూగోస్లావ్ విప్లవ దివాలలో ఆవిర్భరించారు. ఆ విప్లవ ప్రభావం ఈయన వ్యక్తిత్వంపై ఎక్కువగా గోచరిస్తుంది. విప్లవ జనిత మైనముఖ్యగుణాలు పోరాటతత్వం—కార్యశూరత్వం— ఈయనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి జీవితంలోని వైచిత్రిలోతులు అన్వేషిస్తూ మానవ ముఖదుఃఖాలు పరిశీలిస్తూ ఈయన సృజనాత్మక రచయితగా ప్రసిద్ధి గడించుకున్నారు.

మిండరోవిక్ జీవితం పరిశీలించడమంటే యుగోస్లావ్ స్వాతంత్ర్య పోరాటం గురించి తెలుసుకోవడమే. ఈయన 1912లో జన్మించారు. చిన్నతనంలోనే తలి తండ్రులను కోల్పోయారు. ఈయన ప్రాసిన Narrow Street అనే నవలలో అయన్ను చుట్టుముట్టిన పాం ఘిక బాహ్యవరణంలోని కొన్ని ముఖ్యాంశాలు పొడమూపుతాయి ఈకథలో అయన చిన్నతనం చక్కగా చిత్రించబడింది ఈ కథలో కష్టదశలలో ఉన్న నిరాధారాల నుంచి ఉద్భవించిన అనాదరణాలను ఏ విధమైన ఆధారం లేకుండా తప్పనిసరి జాబితాలో ప్రకటకలనిదిచిత్రించబడింది.ఇటువంటిసున్నిత సన్నివేశాలు చిత్రీకరణ. ప్రతి కథలో అంతర్యుతమైన వ్యంగ్యం తనకందని ఎన్నో కోరికలు గూర్చి చిన్న తనంలో కాలుర ఊహలు నిర్దయగా నిష్ఠుర పాతంగా లేనిన వర్ణనలు భావాలు దూసుకుని హృదయంలోకి చొచ్చుకు పోతాయి యూగోస్లావ్ విప్లవ పోరాటంలోని చారిత్రిక చిత్రణలు అంతయీ చిత్రీకరణ ఎక్కువశ్రమతో మైన ప్రభావం కలిగి చగలదు.

ఈయన 17వ సంవత్సరంలోనే తన సాహిత్య రచనలకు. జాతీయ కార్యక్రమాలకు జైలులోవుండకలసిన పరిస్థితి పర్యటించింది అప్పటి నుంచి ఈయన స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ముందంజ వేస్తూనేవున్నారు. ఆరోజుల్లో యూగోస్లావ్ పరిపాలకులు యీయన జానిన గ్రంథాలు బహిష్కరించారు తర్వాత అనేకసార్లు ఈయన జైలులో అనేకక్లిష్ట పరిస్థితులకు గురిఅయ్యారు. ఏ విధంగా స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొన్నా ఈయన సాహిత్యకృషి మాత్రంనిరాటంగా సాగిపోతోంది అయితవిపిం ప్రత్యక్ష పక్షం విప్లవవీరులపై ఈయన ఒకటిలోతోడేర 1941లో రేమవల్ లిబ రేషన్ యుద్ధంలో పాల్గొని జైలులోని అత్యున్నత బహుమతి "పార్టీ జాబ్స్ట్రా ప్పొమెనిజా 1941" పొందారు.ఇదిజాతి అనేక గౌరవాలు ఈయన లభించాయి. 1941లో ప్రథమప్రొలెటేరియన్ బ్రిగేడ్ స్థాపించబడినాక జైలే బ్రిగేడ్ పెటాలియన్ కు రాజకీయప్రతినిధిగాను తర్వాత వివిధ ప్రాధ్యతలోస్థియన్ యూనిట్ యొక్క పొలిటేరియన్ బ్రిగేడ్ యొక్క రాజకీయ విభాగం యొక్క అధ్యుడుగాను ఈయన పనిచేశారు ఆ రోజుల్లో అత్యున్నత స్థాయిలో ఉన్న యూగోస్లావ్ పత్రిక "బార్బా"యొక్క పత్రికా విలేఖరిగా కృషిచేస్తూండగా. 1944 లో ఇటలీలోని మ్యాక్స్టాన్ యొక్క ప్రచారశాఖలో పనిచేయుటకు నియమించబడినారు. ఇటలీ నుంచి తిరిగి వచ్చి, జైల్ బ్రిగేడ్ చేలమీద శాలుమోవి, తిరిగి అత్యంత ప్రాణాంతకమైన స్వాతంత్ర్య పోరాటంలోకి దుమికారు. కొన్ని దినాలు వరుసగా జాలీలు జైల్ బ్రిగేడ్ పైకాలుబలవ్వంకురించి యిటువంటి స్వాతంత్ర్య పిరులను లొంగదీయ ప్రయత్నించారు. కాని నివలులుకాలేక పోయారు. కాని జైల్ బ్రిగేడ్ మాత్రం కాలవరకు కాళవమైపోయింది. ఈ పోరాట కాలంలో ధైర్యం పోగొట్టుకోకుండా. మిండరోవిక్ ఉద్వేకపూరిత మైన రచనలు చేశారు. "Clouds Over Tona" "Following Tite—A Partisan Diary" ప్రధానాలలో. ఆయాడు దేశ స్వాతంత్ర్య రక్షణకోసం తన ప్రజలు చేసిన త్యాగాలు, వీరగాథలు, కాలీల అయిధలలాన్ని నిదిలించిన ధైర్య సాహసాలు కాలీల దుర్వార్గ ప్రవర్తనలు మొదలైనవి. మిండరోవిక్ చక్కగా స్పష్టీకరించారు. ఈయన ప్రాసిన "Partisan Diary" గురించి ప్రఖ్యాత యూగోస్లావ్ సమర్థకులు "మిలాన్ కాన్ఫర్ స్కోవిక్" ఈ విధంగా అన్నారు. "సామాన్య పదమటనల ముద్దకాళుకుడా సాహిత్య రచనా నైపుణ్యం కల్గినది.ఇది గద్యంలోనూ ముమ్మాటికి కవిత్వం" స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించాక మిండరోవిక్ నవదేశం యొక్క జాతీయ గీతాన్ని వ్రాశారు.

యూగోస్లావ్ చరిత్రలో ఈయనగడ్డ పిన విప్లవాత్మక పాత్రయేతాలు ఈయనకు ప్రభుత్వం గుర్తింపు ప్రజల ఆదరణ లభించాలంటే మానవ జీవితం అత్యున్నత స్థాయిలో నడవాలని భావించి అనుసరిస్తూంటం స్వాతంత్ర్యము కోసం పోరాడి మళ్ళీ మూత్న ఉత్సాహంతో సాహిత్య సేవకు ఉపక్రమించారు సాహిత్యము ఈయనకు ఒక బాధ్యతద్వారా ప్రజలను తీర్చిదిద్ది ఉత్తేజితపరిచి మిలియన్ల ప్రజలు ఏ లక్ష్యాల కొరకు తమజీవితాలు త్యాగం చేశారో, అటువంటి ఉన్నత ఆశయాలు ప్రజల్లో ప్రబోధించడం ఈయన కర్తవ్యమైంది సాహిత్యము. కళం త్యాగాలు విశ్వజనీనత ఆశయాలు సామాన్య ప్రజలకు చేర్చి మానవుని జానిని, మనస్సును స్వాతంత్రచేరం చేయడమే ఈయన ధ్యేయం చరిత్రలో విశిష్టంగా.మహాకావ్యంగా మానవుని ఆత్మ తీర్చిదిద్దడంలో పాంగత్యం విశిష్టమైన పాత్రవహించగలదని ఈయన దృఢనమ్మిక. ఈయన మార్క్సిస్టు విశ్వాసమైన తన వ్యక్తిగతమైన దృక్పథం, ఆశయాలలో అత్యున్నత ప్రత్యేకస్థాయి-ఈయనలోను స్పష్టం. పోరాటంలో ఎన్నో ఒడుకుడుకులు చూసిన ఈయనకు మానవుల సమస్యలు హృదయం కరిగిపోతుంది. మేళాలు అయినా, వంపత్యాలు కరబడిపోతూన్న ప్రజలైన, రైతులు, చేనలకాళ్ళు

అనుసరణ:

పోతుకూచి సాంబశివరావు

మధ్యన తిరుగుటచే. తనఉద్దేశ్యం విశ్వత పరుచుకుని, వైతిక వాదం బలపరుచుకుపోవారు. తన విద్యుత్తరర్థం ఈయన ఆశయాలా అవలంబించేవారు నిస్వార్థత తత్వం అలవర్చుకున్నా, మానవులోర్థ గురించి కళాకారుడుగా కొంత చింతన చేసేవారు ఇటువంటి లక్షణాలు ఎన్నో ఈయన వంశిష్ట వ్యక్తిత్వంలో గోచరిస్తాయి. ఇవన్నీ ముఖ్యంగా యుద్ధానంతరం ఈయన రచించిన సాహిత్యంలో స్పష్టంగా గోచరిస్తాయి.

ఈయన రచనలు ఆదేశం—జీవిత బాటలు, నవలలు యాత్రానివయాలు-సాహిత్య మాసపత్రిక "KNJIZEMOST" కుఈయన సంపాదకులు- PRO VESTA అనే పెద్ద ప్రచురణ సంస్థకు మూలపురుషులు జె ర్మనీదు-సాహిత్యపత్ర పత్రిక 'KNJIZEVENE NOVINE' అను దానిని స్థాపించి నడిపిన సంపాదకులలో ఒకరు యుగోస్లావ్ దేశ రచయితల సమాఖ్

పయోముఖ విషకుంభాలు

(శివ పేజీ తరువాయి)

చిన్నగాయంవుంది. దానిలోంచి కొంచెం కొంచెంగా రక్తంకారుతూంది. శేఖరం గబుక్కున జేబురుమాల బయటకుతీసి ఆమెతలకు కట్టుకట్టాడు. నెమ్మదిగా ఆమె ముఖం ప్రసన్నమవుతూంది. ఆమె కళ్ళలో కృతజ్ఞత కన్పడసాగింది.

రెండునిమిషాలుగడిచాయి మౌనంగా "నెమ్మదిగా లేవగలరా?" అన్నాడు శేఖరం. ఆమె ఒక్కతుణం తటపటాయించి శేఖరం చేతిని ఊతంగాతీసుకుని లేచినిలబడింది. నెమ్మదిగా శేఖరం ఆమెను నడిపించుకుంటూరోడ్డుమీదకువచ్చి ఆదారిన్నే పోతూన్న టాక్సీని ఆపి రూముగుర్తులు చెప్పి రూముకు పోనివ్వమన్నాడు.

టాక్సీ వేగంగా వీచి రోడ్డుమీదాటి లౌనులో ప్రవేశించింది. ఆ యువతి మౌనంగా తలవంచుకుని కూర్చుంది. ఆమె మెదడు మొద్దుబారిపోయింది. తను ఎక్కడికి వెళ్తుందో కూడా ఆలోచించే శక్తి దానికిలేదు. శేఖరంపరిశీలనగా ఆమెను చూచాడు. పచ్చటి శరీరఛాయ. లోల ముఖం, పెద్దకళ్ళు. ఆ కళ్ళలో ఏదో కాంతి. ఆ కళ్ళల్లో ఏలాంటి వారినైనా ఆకర్షించుకునే శక్తివుంది. అమాయకమైన ముఖం. ఆ ముఖంలో ఏమూలనో విషాదఛాయలు చేరులకు ఒక గాజు కూడా లేదు. మెళో మంగళసూత్రంగానిగా. ఇతర ఆభరణాలుగాని లేకపోవడంతో ఆమె వివాహితురాలేదో తెల్సుకోలేకపోయాడు శేఖరం. కాని ఆమె ఎవరో గొప్పింటివిల్లే ననుకున్నాడు. ఇంతలో చిన్న కుదుపుతో టాక్సీ ఆగింది.

శేఖరం క్రిందకు దిగి టాక్సీ వాడికి డబ్బులిచ్చి పంపేశాడు. ఆ యువతి శేఖరం వెంట రూములోకి నడచింది. శేఖరానిది చిన్న రూము అనే చెప్పాలి. ఒక్కరికి ఎక్కువ. ఇద్దరికి తక్కువ. ఆ రూము చూస్తూనే ఆ యువతి వంచే హాగా గుమ్మంవద్దనే ఆగిపోయింది. శేఖరం "లోపలికి రండి పరవాలేదు" అంటూ ఆహ్వానించాడు. ఆమె బెరుగ్గా లోపలికి వచ్చి శేఖరం చూపిన కుర్చీలో కూర్చుంది మౌనంగా,

"ఇప్పుడే వస్తానుండండి" అంటూ శేఖరం ప్లాస్కుతో బయటకు వెళ్ళాడు తలుపులు దగ్గరగావేసి. ఆమెకుఅప్పుడు గుర్తుకు వచ్చింది తను ఒంటరిగా ఓయువకుని రూములో ఉన్నానని, ఆమెముఖం వాలిపోయింది. తన దుస్థితికి మౌనంగా వగర్చింది. ఇంతలో గబుక్కున తలులు తెరుచుకుంది. ఆమె ఉలిక్కిపడిముందుకు చూచింది. భయంగా శేఖరం ప్లాస్కుతోను, పళ్ళతోనూ లోపలికి వచ్చాడు. ఆమె అప్రయత్నంగానే "అమ్మయ్య" అనుకున్నది. శేఖరం పళ్ళను బల్లమీద పెట్టి"ముందు ఇవి తీసుకోండి అతర్వాత విషయాలు మాట్లాడుకోవచ్చు" అంటూ బల్లను ఆమె ముందుకు ప్రోశాడు.

ఆ యువతి భయంగాలేచి "ఉమిం తండి నే వెళ్ళిపోతాను. ఎవరైనా చూస్తే ఏమైనా అనుకుంటారు" అంది వెళ్ళబోతూనికి ముందుకు అడుగువెయ్యబోతూ. శేఖరం ఆమె మాటలకు అడ్డువచ్చాడు. "మీ అనుమానం నాకు అర్థమయింది. ప్రాణం పోయి నా మాట తప్పేదిలేదు. మీకు ఇక్కడ ఎటువంటి హానీ కలుగదని హామీ ఇస్తున్నాను. నా మాటలమీద ఏమూలనైనా మీ హృదయంలో నమ్మకముంటే వుండండి, లేదా ఎక్కడ దింపమంటారో చెప్పండి. దిమ్మల్ని అప్రదేశానికి మరణశిక్షగా చేరుస్తాను." అంటూ అభయమిచ్చాడు శేఖరం.

ఇంత ఆ యువతి ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. మళ్ళా కుర్చీలో కూర్చుని వండ్లన్నీ తినేసింది. శేఖరం కప్పులో పోసిచ్చిన పాలుకూడా మాట్లాడకుండా త్రాగేసింది. శేఖరం ఆ కప్పులూ ఆవీ ఓమూల పడేసి మంచం బాల్కుకునిదాని మీద కూర్చుని "ఇప్పుడు చెప్పండి: అన్నిటికంటే ఘోరమైన పాపం ఆత్మహత్య; మీరు హైందవ స్త్రీ అయివుండి కూడా మీరు ఈ పాపానికి ఎందుకు పడిగట్టారో నాకు అర్థం కావటంలేదు. మీరీ పాపానికి పడికట్టవలసినంత కష్టం ఏమిటో తెలుసుకోవచ్చా?" అంటూ మాటిగా ప్రశ్నించాడు.

ఆ యువతి శేఖరం వేసిన ప్రశ్నతో కొంచెం కలవరపడింది. రెండు క్షణాల తర్వాత "క్షమించండి! ప్రస్తుతం నేను వివరాలేమీ చెప్పలేను. మీకు స్త్రీలమీద ఉండే అభిమానంవల్లగాని, గౌరవంవల్లగాని నన్ను ఆదరించారు, మీ మేలు మర్చిపోలేను నాదారిన నన్ను పోనివ్వండి."

"ఏమిటి మీదారి! శేఖరంఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

"సముద్రం"

"నేను వెళ్ళనియ్యను. దృఢంగా అన్నాడు.

"ఆ! అధికారం చలాయిస్తున్నారా? భయంగా ఉంది,

"ఆ! అవును! అవ్యాయాన్ని ఎదుర్కొంటానికి అందరికీ హక్కుఉంది"

"నేను నడుస్తున్న మార్గం న్యాయసమ్మతమైనదే"

ఆమె కోపంగా అంది.

"ఆ! న్యాయమైన దారా?" ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

"అవును."

"సరే" కుతూహలంగా ప్రశ్నించాడు శేఖరం

"బాలంటే పతులకు సముద్రమేశరణం" గట్టిగా అరచింది.

శేఖరం పెత్తి అదిపిడుగుపడినట్లయింది "ఈ మహిళతా! నరుంధభం! పిల్లేమరుతుమె పతితకాదు! ఆమె పతితకాకూడదు!

[illegible] మ! అంటూ [illegible] కోప

పోయింది శేఖరికి. వాకుతెలిసినంతవరకూ నాకు బంధువులెవరూలేరు.

"నిరిపురంలోనే వున్న కొద్దిపాటి స్థిరాస్తితో మాకాలంగుట్టుగాగడిచే మా జీవితాన్నకు జీవిత్తి ఒక సమస్యగా మారిపోయింది. యుక్తవయస్సురాకుండానే చెయ్యవలసిన వివాహం యుక్తవయస్సువచ్చి మూడు సంవత్సరాలయినా జరుగకపోవడంతో మాజీవన్నగారు రిగులుతో తిమకుని మూడు వేలప్రకటించారు. వాన్నగారుపోవడంతో మాకు మగదిక్కుటూ ఎవ్వరూ లేకపోయారు."

"చిన్నచిన్న అప్పులు తీర్చుటంతోపాటు ఉన్నకూమి, ఇల్లూ అమ్మివేసి అప్పులు తీర్చి మిగిలిన కొద్దిపాటి డబ్బుతో ఊరికి కొంచెందూరంగా చిన్నపాక వేసుకుని ఆలాగేకాలం గుడుపుతున్నాము. రోజులయితే గుడుస్తున్నాయి గాని, మా అమ్మకు నా వివాహం ఒకపెద్ద బాధగా పరిణమించింది. నిండా 85 సంవత్సరాలైనవాలేని ఆమె బాధచూస్తూంటేనా కడుపు తరుక్కుపోయేది. శవనిస్సహాయతకు ఆమె బాలాపాన్లు నిశ్శబ్దంగా రోదించేది. ఆమెకు నేను, నాకు ఆమే కదా! నేనే ఆమెను ఓదార్చేదాన్ని! అటువంటి దీనపరిస్థితిలోవున్న మమల్ని చూసేవరికి ఊళ్ళోని కుర్రకారుకు పెత్రెత్తినట్లయింది! ఊళ్ళోకి వచ్చిన ప్పుడు పెరిగిపోతూ పళ్ళికివించే వాడు. కాళ్ళల్లో మా ఊళ్ళో పెద్ద భూస్వామి రంగయ్య కొడుకు బాగా రాజు వకడు. వాడు శాలాపాన్లు నన్ను వలలో వేసుకోవాలని ప్రయత్నించాడు నూ వాన్నగారు బ్రతికివుండే రోజుల్లోనే కాని, వాడి ఆటలు సాగనియ్యకుండా కాపాడుకుంటూ నట్రాయించేవరకూ."

"కాని.....అనేదిశాంత. ఆమె ముఖం వేదనతోనిండి పగ్గపడటంతోటుకు తూంది, కేవలం ఆమెముఖంలోకి ఆదరో [illegible]....పడుతుంది?" అద్భుతంగా అడిగాడు.

శాంత మళ్లా చెప్పసాగింది. ఇప్పుడు టికి సరిగ్గా వారం రోజుల క్రిందట. రాత్రి మూడు 12 గంటలయి వుం టుంది. నేనూ అమ్మా ఒకే మంచం మీద పడుకుని వున్నాము. నాకు ఆలోచనలతో నిద్రపట్టలేదు. ఇంతలో తలుపు కిరు[illegible]మని చప్పుడవటంతో ఉలిక్కిపడి అటు చూశాను. నేనో రెండు నీడలు స్పష్టంగా కన్పించాయి. "దొంగలు! దొంగలు"అని అరవబోయాను. కాని నోట్లోంచి మాటలు రాలేదు. ఆ రెండు ఆకారాలూ లోపలకువచ్చి తలుపు దగ్గరగా వేశాయి. వాగుంటెలు వేగంగా కొట్టుకోసాగాయి. అందులో ఒక ఆకారాన్ని గుర్తుపట్టగలిగాను వాడు బాగరాజు వాడిని గుర్తుపట్టిన వెంటనే నామెదడు మొద్దుబారిపోయింది ఇంకేమీ ఆలోచించకుండా మంచంమీద నుంచి చప్పుడవకుండా లేచి పెట్టెల వాటున దాగి వాళ్ళ చర్యలు గమనించసాగాను.

"ఆ ఇద్దరూ ముసుకు కదిలి మంచం దగ్గరకు వచ్చారు. నా ముఖం పాలిపోయింది. వాళ్లుచెయ్యలోయేదేమిటో తలచుకుంటే నా రక్తం ఉడికిపోయింది ఆ పరిస్థితిలో నేను ఏమీచెయ్యలేక పోయాను ఊరికే చూడటంతప్ప రెండవ వాడు ముసుకువంగి అమ్మ ముఖంలో ముఖం పెట్టాడు. "కెవ్వు మని అరుస్తూ అమ్మలేచింది బాగరాజు వాకోసం గుడిసెలా కలయచూస్తూ అక్కడనుంచి కదిలాడు. కెడో వాడు నిర్భయంగా నవుతూ అమ్మనుచేజెక్కించుకున్నాడు. అమ్మఅరిచే అరుపులు అవాటుగు గోడలూ దాటి ముందుకు పోలేకపోయాయి

"ఇంతలోనే ఆపళువు నాగరాజు నా ఉనికి కనిపెట్టి నాచేయిపట్టుకుని ముందుకు లాగి. బలవంతంగా తన బాహువుల్లో ఇరికించుకున్నాడు. రెండు నిమిషాలు పెనగులాడాను. కాని. ఆపళువుబలముందు నా బలం ఎందుకూ కొరగాకుండా పోయింది. నా కన్యత్వం నిలువులోలేకపోయాను. ఆ తరువాత కొద్ది క్షణాల్లోనే నాకు స్పృహతప్పిపోయింది. తెల్లవారుతూండగా మెలుకువవచ్చింది, నాశరీరం నా స్వాధీనంలోలేదు. ఇంతలోనే అమ్మ గుర్తుకు వచ్చింది. ఆమెకోసంఇల్లంతా కలయజూశాను. అమ్మ కన్పించలేదు. గబుక్కున బయటకు వెళ్లబోతూన్న నాకు మంచంమీద పడివున్న మూడువరి రూపాయలనోట్లు ఒక వుత్తరం కాకట బడ్డాయి. వాటిని చూస్తూనే నాగుండె వేగంగా కొట్టుకోసాగింది. వణికే చేతులతో ఆ ఉత్తరం తిసి చదివాను. అందులో ఇలావుంది.

"అమ్మా శాంతా? ఈపాపిష్టిదాని ముఖం ఇంక లోకానికి చూపించలేను. కన్న కూతురి శీలాన్ని తల్లి కళ్ళముందే మంటగలిపే దౌర్భాగ్యం ఏ తల్లికీ ఇటువైపున కలగకూడదని ఆ భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను. నేనా పతితను! నాకోసం ఇంక ఎదురుచూడకు ఆ పళువులు మనిదరికీ లాని కి 80 రూపాయల విలువ కట్టారు.అదికూడా ఇక్కడే వదిలేశాను. నీ జీవితం ఎలా నాపాడుకుంటావో! ముచ్చటగా మురి పెంగా నీపెళ్ళి చేసి మీరిద్దరూ చిలకా గోరింకల్లా కాపురం. చేసుకుంటూంటే చూచి ఆనందించవలసిన సమయంలో నీ సౌశీల్యం ఒక దుర్మార్గుడి కామానికి బలైపోతూంటే .....అబ్బ..... భరించలేను.....నీ తల్లి.

ఉత్తరంచదవటం పూర్తిచేసిన నాకు ఊళ్లోకం అంతాగిర్రున తిరిగినట్లయింది. మానాసమైన బ్రతుకుల్ని తలచుకుని ఏడుస్తూ అలాగే మధ్యాహ్నంవరకూ గడిపేశాను. ఆ తరువాతఇంతఅవూళ్ళో వుంటే ప్రమాదమనే ఉద్దేశంతో ఆ ఊరి మంచి కట్టుబట్టలతో మాశీలాలకు ఆ దుర్మార్గులు విలువ కట్టియిచ్చిన ఆ 80 రూపాయలే శరణ్యంగా నాటిని తీసుకుని రైల్లోవడ్డాను గమ్యంతెలియకుండానే రైలు కదిలేంతవరకూ నేను ఎక్కడికి వెళ్ళాలో ఆలోచించలేదు. రైలు కదిలింది. అప్పుడు నామనస్సులో బాగమ్యం ఏమిటనే ప్రశ్నతల ఎత్తింది. నాకు తెలుసున్నంత వరకూ "నా" అన్నవాళ్ళేవరూనాకులేరు. ఎక్కడకు వెళ్లాలో తెలియదు. అల్లాగేఆలోచిస్తూ గంటవేపు గడిపేశాను. రైలులో రద్దీ ఎక్కువగాలేదు. టిక్కెట్టు కలెక్టర్లు కూడా ఎవ్వరూ రాలేదు. అదే అదృష్టమనుకున్నాను. రైలు చిన్న కుదుపుతో ఏదో చిన్న స్టేషనులో ఆగింది. హఠాత్తుగా రైలుకోసం పరిగెత్తి ప్రయాణికుల్ని చూసేవరికి ఆ పరిస్థితిలో కూడా నవ్వువచ్చింది. రైలు కదలబోతూండగా ఎవరో యువకుడు చేతిలో తళతళ మెరిసే బ్యాగుతో హడావిడిగామా పెట్టెలోకి ఎక్కాడు.

రైలువేగం అందుకుంది. ఆ యువకుడు నావంకే పరీక్షగా చూస్తూండటం గమనించేవరికి నాకు కంపరమెత్తింది. ముళ్ళాన్ని కిటికీలోంచి బయటకువెట్టి వేగంగా వెనక్కి పరిగెత్తే వచ్చటిచెట్లను చూస్తూ కూర్చున్నాను. అతను నన్ను చెమ్మదిగా మాటలలోకి దించాడు. అయిష్టంగానే అతనితో మాట్లాడక తప్పింది కాదు. చాచకుండా చెప్పిన నాసంగతంతానిని అతడు లాలా జాలి పడ్డాడు. స్త్రీలగురించి చిన్నరకం ఉపన్యాసం ఇచ్చి, చివరకు నాకు అభ్యుదయం లేకపోతే తాను నన్ను వివాహం చేసుకుంటానన్నాడు. నాకులోకంఅంతా గిర్రున తిరిగినట్లనిపించింది, ఇది కలా? నిజమా? అనుకున్నాను. నాసంగతంతా విన్న తర్వాత కూడా నన్ను చేరదీస్తా నన్న అయువకునికి ఈ ప్రపంచంలో ఇంకెవరూ సాటిరారనిపించింది. అతను తాను మెడికల్ రిప్రజంటేటివ్ నని. తనకు కూడా "నా" అనే వాళ్ళెవరూ లేరని, నన్ను [illegible] వివాహమయ్యాక [illegible] పూజిస్తే నాకు [illegible] కలుగుతుంది! ఇంకా నీలాంటి అన్నయ్యలు వున్నారు కాబట్టే ఈ లోకం నిలిచి వుంది. లోకంలో మంచి మనసుకు చోటు ఉంది! ధర్మానికి కాపు వుంది' శాంత ఆవేదంగా అంది.

* * * *

"పద్మబాబాలం! అమెను ఎలాగైనా ఒకింటిదాన్ని చేయాలి! అప్పుడే మనమ్రుకు శాంతి" ఆ వేళంగా అన్నాడు శేఖరం.

పద్మబాబం చిన్నగా నవ్వాడు. "శేఖరం! ఇప్పుడు అవేళ లకుపోతే మిగిలేది అనర్థాలే! ఆమె అతనితో గడిపినట్లుగానీ ఆమెకూ ఇతనికీ సంబంధం ఉన్నట్లుగానీ ఎక్కడా మనకు అభ్యారాలులేవుఆమెమాటలుతప్ప మనకప్పుడు కావలసినది మనపని పూర్తయ్యేమార్గం. ఆమెను తప్పక ఒకింటిదాన్ని చేసేపనుదాము! ముందు ఆమెను ఒక్కసారి కలుసుకుని ఆమెనుంచి మనకవసరమైన సమాచారమేమైనావుంటే గ్రహించాలి. శేఖరంచెప్పిన కథనంతా విన్నతర్వాత శాంతగారు అన్నాడు పద్మబాబం.

ఎంతప్రయత్నించినా ఆమెనుంచి వివరాలేమీ సేకరించలేకపోయినా ఆమెను ఎక్కువగా బాధించటం ఇష్టంలేక ఇంకేమీ ప్రశ్నించలేదు ఆమెను ఆరోజుకు. తరచుగా పద్మబాబం కూడా వచ్చి ఆమె ముందు కాస్సేపు సరదాగామాట్లాడి ఆమె బాధను మరపు పచేయటానికి శేఖరం చేసే ప్రయత్నంలో ఓప్రముఖ పాత్రవహించాడు పద్మబాబం

శేఖరం. పద్మబాబం కలసి ఎంత ప్రయత్నించినా ఆమెమోనగాడిజాడ తెలుకోలేకపోయారుగాని, ఎదురింటి వాళ్ళ మనమను దానిలోని కుళ్ళునుమాత్రం అర్థంచేసుకున్నారు. ఎదురింటి హాను మంతరావు అన్నమాటలువిన్న శేఖరం "పద్మబాబం! ఈ లోకంలో అందరికీ హృదయం, బుద్ధి, ఆరెటీనీ నడపటానికి మెదడు ఇచ్చాడు. భగవంతుడు వీటి సహాయంతో మానవుడు తన జీవితాన్ని గట్టివినియోగ పరచుకోవటానే ఉద్దేశ్యంతో, కాని అందరూ ఒక్కసారి కూడా వాటిని సరైనమార్గంలో వినియోగించేదనులకు వాకు ఒకవైపు సంతోషం మరొకవైపు వాకన్యమీదవాకే అసహ్యం కూడా వేస్తూంది. గతిలేని దాన్నయినా, పతితనయినా వన్నింత ఆదరించి, అభిమానించి, ప్రేమించిన నీ సహృదయతకు, నీకు లేదో వాళ్ళతణ్ణ తలు కాని.. కాని.. అదాదు నేను నీకంటపడకుండాచే సముద్రంలో తలదాచుకుంటేవున్న ఒకమచ్చ వాతోనే మాసిపోయేది కాని వాకంత అదృష్టంలేదుగా లేదు.

"చచ్చిన పాములావడివున్న నన్ను పద్మబాబం అవమానిస్తాడా. అమభవిస్తాడా వాకింతింతలు చేసినవాడు దిక్కులేనివాడు దాపకపోతాడా! ఎంత పనువులా ప్రవర్తించాడు! హే భగవాన్! నాలాంటి స్త్రీలు ఈ పవిత్ర భరత భూమిలో ఎంతమందివున్నారు. వారి గతి ఇంతేనా? ఇదేనా మనువు మాకిచ్చిన వరం! ఈ మగవారిలో ఎందుకింత పశుత్వాన్ని ప్రసాదించావు భగవాన్? అన్నయ్యా! నీవంటివాళ్ళు కావాలి దేశానికి కావాలి. నాలాంటి అభాగ్యులపాలిట కల్పవృక్షమువ్వాలి. నా చరిత్ర ఒక్క కన్నీటిబొట్టుగామారి నీ కళ్ళ వెంట పడ్డ ఆఒక్క కన్నీటి బిందువులో నా పాపాలు ప్రజాళనమవ్వాలి చెలిపి అన్నయ్యా చెలిపి! శాంత వేడెలి.

"పద్మబాబం? ఎంతవని లేశాపులా దుర్మార్గుడా! నాకడువులో చిచ్చుపెడ తావా? నా చెల్లెలి శీలాన్ని అపహరిస్తావా? అయ్యో! చేతులారా నీ చావుకే నేను కారణ మయ్యానా శాంతా? "అంటూ అడుగుతూ వీచి రోడ్డు తెంట పడ్డాడు శేఖరం. అతర్వాత శేఖరాన్ని చూచినవారుమాత్రం లేరు.

ఇది జరిగిన వెలితరువుకూడా పద్మబాబం లాక్రిటిదవతి నిశ్శబ్దపు కావు వచ్చాయి.

"తాపిచెట్టు నీడ"

(శివ పేజీ తరువాయి)

పోవటం గమనించింది. ఊళ్ళోఇనం అంతా తనవైపు చూసి నవ్వుకున్నట్లని పించింది తను కళ్ళు మూసుకొని వామికి అనుకొంది. ఎంతో పెదటికిగాని తెరకోలేదు.

వాడు జాగువపడాలి తను దేవుని మనసారా వేడుకొంది ఏమీ మాట్లాడకుండా ఏడుస్తూ ఇల్లు చేరుకుంది రాత్రల్లుపడుస్తూ పడుకొన్నది తల్లారే వరికి కళ్ళు చీకతనిప్పుల్లా మండిపోయాయి. మనిషంతా పిలగా మారింది.

రంగడు లేవేదాకా మెలుకువే రాలేదు.

"ఎందుకే ఏడుస్తున్నవ్!"-అన్నాడు వాడు మామూలుగా.

"ఏం లేదు మావా! అరమొచ్చి నట్టుండది అదే పోర్లిలే" అంటూ కళ్ళు తుడుచుకొంది

తనకే పట్టనట్టు చూశాడారోజు

మానె దివం అరిపోవటంతో ఉలిక్కి పడి ఆలోచనసుండి తెరుకొంది రత్తి

ఇంతలో తలుపులు తెరచుకొన్నాయి. రంగడు తూలుతూ లోపలికొచ్చాడు.

రత్తి లేచి వాడి దగ్గరకుపరుగెత్తింది వాడిని పట్టుకొని జాగర్తగా మంచంపై పడుకోబెట్టింది.

అతలో తొలిరోడకూపింది మూతలు పడ్తున్న కళ్ళకు నీళ్ళు రామకొని కలాబు చల్లటానికి ఉపక్రమించింది.

* * *

రాత్రి రంగడు అన్నం తినగానే అడిగింది రత్తి:

"మావా! రాత్రిరి ఎక్కడున్నవ్?"

ఈ ప్రశ్న వస్తుందని ఊహించని రంగడు వుల్కిపడ్డాడు.

చురుకుగా చూశాడు.

"నే వేడిపోతే నికెందు కే? మొగోణ్ణి పరి సోట్ల తిరుగుత అడంతా నీ కెందు కే?" అన్నాడు కోపంగా.

"ఒక్కటుడుగుతనె ప్రత్యా మావా?"

"ఏంటది?"

"నన్ని ట్టా అన్యాయం సేయకు మావా! నే సేంపాపం పేపానని?" జాలిగా ఏడుస్తూ అడిగింది.

"ఆ పెప్పేదేదో మాటగ పెప్పరాదూ" కోపంగా అరిచాడు.

"చచ్చిన పాములావడివున్న నన్ను పద్మబాబం అవమానిస్తాడా. అమభవిస్తాడా వాకింతింతలు చేసినవాడు దిక్కులేనివాడు దాపకపోతాడా! ఎంత పనువులా ప్రవర్తించాడు! హే భగవాన్! నాలాంటి స్త్రీలు ఈ పవిత్ర భరత భూమిలో ఎంతమందివున్నారు. వారి గతి ఇంతేనా? ఇదేనా మనువు మాకిచ్చిన వరం! ఈ మగవారిలో ఎందుకింత పశుత్వాన్ని ప్రసాదించావు భగవాన్? అన్నయ్యా! నీవంటివాళ్ళు కావాలి దేశానికి కావాలి. నాలాంటి అభాగ్యులపాలిట కల్పవృక్షమువ్వాలి. నా చరిత్ర ఒక్క కన్నీటిబొట్టుగామారి నీ కళ్ళ వెంట పడ్డ ఆఒక్క కన్నీటి బిందువులో నా పాపాలు ప్రజాళనమవ్వాలి చెలిపి అన్నయ్యా చెలిపి! శాంత వేడెలి.

"పద్మబాబం? ఎంతవని లేశాపులా దుర్మార్గుడా! నాకడువులో చిచ్చుపెడ తావా? నా చెల్లెలి శీలాన్ని అపహరిస్తావా? అయ్యో! చేతులారా నీ చావుకే నేను కారణ మయ్యానా శాంతా? "అంటూ అడుగుతూ వీచి రోడ్డు తెంట పడ్డాడు శేఖరం. అతర్వాత శేఖరాన్ని చూచినవారుమాత్రం లేరు.

ఇది జరిగిన వెలితరువుకూడా పద్మబాబం లాక్రిటిదవతి నిశ్శబ్దపు కావు వచ్చాయి.

ఓడిపోయాను!! చిత్తుగా ఓడిపోయాను!! ఈ జీవిత పమరంలో పూర్తిగా ఓడిపోయాను!! ఒక్కసారి కాదు! రెండుసార్లుకాదు!! మూడుసార్లు ఓడిపోయాను!!! చేనింక ఈపాడు లోకంలో ఉండలేను. మృత్యుముఖం లోంచి తప్పించావు! ఆశలుకల్పించావు! తండ్రిలా ఆదరించావు! తల్లిలా చేర దీశావు!! అన్నలా మురిపించావు!!! నీ ఋణం తీర్చుకోలేను. నాకుమరుజన్మ అటూవుంటే, జన్మ జన్మలకూ నీచేనా అన్నవి కావాలని కోరుకుంటాను.

నీ ఆశ్రయంలో నీవంటి చేవుణ్ణి. పద్మబాబంవంటి తుచ్ఛుల్ని కూడా చూడగలిగినందులకు నాకు ఒకవైపు సంతోషం మరొకవైపు నాజన్మమీదనాకే అసహ్యం కూడా వేస్తూంది. గతిలేని దాన్నయినా, పతితనయినా వన్నింత ఆదరించి, అభిమానించి, ప్రేమించిన నీ సహృదయతకు, నీకు లేదో వాళ్ళతణ్ణ తలు కాని.. కాని.. అదాదు నేను నీకంటపడకుండాచే సముద్రంలో తలదాచుకుంటేవున్న ఒకమచ్చ వాతోనే మాసిపోయేది కాని వాకంత అదృష్టంలేదుగా లేదు.

"చచ్చిన పాములావడివున్న నన్ను పద్మబాబం అవమానిస్తాడా. అమభవిస్తాడా వాకింతింతలు చేసినవాడు దిక్కులేనివాడు దాపకపోతాడా! ఎంత పనువులా ప్రవర్తించాడు! హే భగవాన్! నాలాంటి స్త్రీలు ఈ పవిత్ర భరత భూమిలో ఎంతమందివున్నారు. వారి గతి ఇంతేనా? ఇదేనా మనువు మాకిచ్చిన వరం! ఈ మగవారిలో ఎందుకింత పశుత్వాన్ని ప్రసాదించావు భగవాన్? అన్నయ్యా! నీవంటివాళ్ళు కావాలి దేశానికి కావాలి. నాలాంటి అభాగ్యులపాలిట కల్పవృక్షమువ్వాలి. నా చరిత్ర ఒక్క కన్నీటిబొట్టుగామారి నీ కళ్ళ వెంట పడ్డ ఆఒక్క కన్నీటి బిందువులో నా పాపాలు ప్రజాళనమవ్వాలి చెలిపి అన్నయ్యా చెలిపి! శాంత వేడెలి.

"పద్మబాబం? ఎంతవని లేశాపులా దుర్మార్గుడా! నాకడువులో చిచ్చుపెడ తావా? నా చెల్లెలి శీలాన్ని అపహరిస్తావా? అయ్యో! చేతులారా నీ చావుకే నేను కారణ మయ్యానా శాంతా? "అంటూ అడుగుతూ వీచి రోడ్డు తెంట పడ్డాడు శేఖరం. అతర్వాత శేఖరాన్ని చూచినవారుమాత్రం లేరు.

ఇది జరిగిన వెలితరువుకూడా పద్మబాబం లాక్రిటిదవతి నిశ్శబ్దపు కావు వచ్చాయి.

పొగాకును బారన్‌కు చేర్చే పద్ధతులు

ఆకును తోటనుండి బారనకు చేర్చే టప్పుడు మనం ఎంతశ్రద్ధ తీసుకుంటే అకు అభ్యాతకూడా అంత జాగుంటుంది. రద్దు కూడా అట్లే పోదు. సాధారణంగా అకును కోసినతరువాత దానిని ఇష్టము వచ్చినట్లు బండిలో త్రొక్కి, పైన మనుష్యులు కూర్చొని బారనకు పొగాకును లేర వేసేద్వారాన్ని మనం తరచు చూస్తూంటాం. కాని, ఇది మంచివద్ధతికాదు. ఈ విధముగా బండిపై త్రొక్కుటవలన అది భౌతికముగా చెడిపోవడం మాత్రమేకాక, బండిలో దట్టంపడిన అకులోపలవున్నవి వేడిమిచేత అకు స్వాభావికతగా దెబ్బతింటుంది. దీనివలన ఎక్కువ సంఖ్యలో తక్కువశ్రేణుకు: ఎక్కువ మనకలు లభిస్తాయి. అందుచేత అకును బారనకు చేరవేసే పద్ధతిలోను,అకు కు ప్రాణాన్ను ప్రసుప్తులోను మార్పులు చేయుట ద్వారా ఈ హానిని చాలామట్టుకు అరికట్టవచ్చును.

అకును నిశ్శబ్దమీదకు చేర్చిన తరువాత గుత్తులు గుత్తులుగా ప్రసుప్తకంటె మొదట అకులను గుత్తులుగా గ్రుచ్చి తరువాత బండ్లకెత్తుట మంచిది. పొలములో కోసిన అకును పొలము వారగావుండే చెట్టనీడనుగాని పందిరి క్రిందగాని నీడలో గ్రుచ్చడం మంచిది. ఈ విధంగా గ్రుచ్చిన అకులను కర్రలకు తగిలించి పోషనములవలె ఏర్పాటు చేయబడిన బండిచక్రమునకు అమర్చుట ప్రశస్తమైన పద్ధతి. ఒక్క రెండెద్ద బండిపై ఇటువంటి కర్రలను మరూరు 150 వరకూ అమర్చవచ్చును. ఈ విధముగా చేయుటవలన ఒకటి రెండు పర్యాయములు బండి ఎక్కువతిరగవలసి వచ్చినా అకు దెబ్బతినదు. ఇలా చేయడం వలన ఒక విధముగా అకు నాణ్యతకాగా దెబ్బతింటుంది. గెల బడిలోనే చెట్టువాగి పోకుండా బలమైన తోటు ఏర్పాటు చేయవలె ప్రత్యేకంగా అత్తముల చేసిన తరువాత అరటిపిందును విరిచివేయాలి

కొబ్బరిని తొలవు కాయలు మేలిరకపు కొబ్బరి విత్తనాన్ని

(మిగత రేపు చదవండి)

గీతశాలములో అయితే 7 నుండి 12 రోజులకొక పర్యాయము. వేనిలాలములో అయితే 6 నుండి 7 రోజుల కొక పర్యాయము విరిగా నీరు పెట్టి తిరాలి ఆ విధముగా ఏడెనిమిది పర్యాయములు నీరు పెట్టిన తరువాత తోటను మొక్కలకు దెబ్బతగలకుండా మొక్కచుట్టూ పళ్ళెము త్రవ్వాలి. వేల బాగా లిగిసిపోయినట్లే బాలు గైదు పర్యాయములు నీరుపెట్టిన తర్వాతనే ఆ విధముగా త్రవ్వవచ్చును, తోటకు మూడు పర్యాయములువుమ్మలమైన సేంద్రియపు చెరువులు, రసాయనికపు చెరువులు వేయాలి. తోటను పాతిన రెండు నెలల తరువాత మొదటి పర్యాయము. మూడునెలల తరువాత రెండు పర్యాయము నాలుగు నెలల తరువాత మూడవపర్యాయమను ఈ ఎరువులు వేయాలి. ఎరువులను వేసిన వెంటనే తోటకు నీరు కట్టాలి.

అంటి దుంపలపై మటానికి కనిపించకుండా ఎప్పటికప్పుడు మొక్క మొదలును మట్టితో బాగా కప్పాలి. అరటిమొక్క పువ్వువేసేవరకూ మొక్కచుట్టూ వుండే పిలకలను తొలగించి వేస్తూ వుండాలి. తలి మొక్క పువ్వు వేసే సమయంలో ఒక పిలకను గెలను కొట్టివ్వడు ఒక పిలకనుమాత్రమే పెరగడానికి అవకాశం ఇవ్వాలి. ఈ పద్ధతిని అనుసరిస్తేనే అవి పెరిగి మంచి గెలలను ఇవ్వగలుగుతాయి.

అరటిదెట్టు గెలను ఒక్కొలచులో దక్షిణదిశగా వేస్తే వేసవిలో ఎండలకు గెల దెబ్బతినకుండా 'ఎండ బొదుగుతో' చుట్టాలి. గెల బడిలోనే చెట్టువాగి పోకుండా బలమైన తోటు ఏర్పాటు చేయాలి త్రుద్రగా అత్తముల చేసిన తరువాత అరటిపువ్వును విరిచివేయాలి

అరటితోటల విషయములో తీసుకోవలసిన జాగ్రత్త

అరటిపిలకలను ప్రాతిన తరువాత